

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

มนุษย์ทุกคนย่อมมีอิสระและเสรีภาพเท่าเทียมกัน และมีสิทธิบางอย่างติดตัวมาแต่กำเนิด สิทธิเป็นของมนุษย์เพราะว่าเกิดเป็นมนุษย์ (แคเรนสตัน, 2527) สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิพื้นฐานของการดำรงชีวิตอย่างสมศักดิ์ศรีของมนุษย์ (วีระ, 2523) ทั้งในภาวะปกติและภาวะเจ็บป่วย (คณะอนุกรรมการสิทธิมนุษยชนและสันติภาพ, 2532)

สหประชาชาติได้ตระหนักถึงสิทธิมนุษยชน เนื่องจากผลการใช้ระเบิดปรมาณูในสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ทำให้มนุษยชาติได้รับความทุกข์ทรมานจากโรคภัยไข้เจ็บและความอดอยาก และได้มีการประกาศใช้ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนขึ้นในปี ค.ศ. 1948 ซึ่งมีการกล่าวถึงสิทธิในภาวะเจ็บป่วยเพียง 1 มาตรา (ละออ, 2522) สิทธิทางด้านสุขภาพอนามัยเคยถูกกล่าวถึงตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 17 (แคเรนสตัน, 2527) แต่การเคลื่อนไหวเกี่ยวกับสิทธิผู้ป่วยได้เกิดขึ้นอย่างจริงจังตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เนื่องจากผู้ป่วยต้องการมีส่วนร่วมรับรู้และรับผิดชอบในการรักษาพยาบาลตนเอง และมีปฏิกริยาต่อกรณีทุรเวชปฏิบัติมากขึ้น (Annas, 1975 อ้างตาม มาลี, 2527) ความสัมพันธ์ระหว่างแพทย์และผู้ป่วยในขณะนั้นมีลักษณะที่ผู้ป่วยต้องเชื่อฟังแพทย์เสมอ ซึ่งเป็นการรักษาที่ลดค่าของความเป็นคน จากเหตุผลดังกล่าวทำให้วงการแพทย์ตื่นตัวเกี่ยวกับสิทธิผู้ป่วย และมีการประกาศใช้สิทธิผู้ป่วย (Patients bill of rights) เป็นครั้งแรกโดยสมาคมโรงพยาบาลแห่งสหรัฐอเมริกาในปี ค.ศ. 1973 (Annas, 1989)

การเรียกร้องสิทธิของผู้ป่วยเกิดขึ้นมากในสังคมตะวันตก สำหรับในประเทศไทยการเรียกร้องสิทธิผู้ป่วยยังพบได้น้อยเนื่องจากผู้ป่วยไทยไม่รู้ว่าตนมีสิทธิในฐานะผู้ป่วยอย่างไร ค่านิยม ความเกรงใจ การยกย่องผู้รู้ผู้ทำดี การสำนึกในบุญคุณผู้มีบุญคุณ และความเป็นผู้ไม่ก้าวร้าวของผู้ป่วยต่อเจ้าหน้าที่ที่มสุขภาพ ทำให้ผู้ป่วยไม่กล้าที่จะเรียกร้องสิทธิของตน หรือใช้สิทธิที่ตนเองมีในฐานะผู้ป่วย (มาลี, 2527) จากการศึกษาที่ผ่านมาพบว่าผู้ป่วยไม่ได้รับการรักษาพยาบาลที่เคารพในสิทธิผู้ป่วย เช่น การศึกษาของเบอร์ช (Boesch, 1972 อ้างตาม ปิยวรรณ, 2533) เรื่องการติดต่อสื่อสารระหว่างแพทย์กับผู้ป่วย พบว่าผู้ป่วยไม่พึงพอใจใน

บริการของโรงพยาบาล คือ การคอยตรวจต้องเสียเวลานาน เจ้าหน้าที่ไม่เป็นมิตรกับผู้ป่วย ไม่อธิบายผลการรักษาให้ผู้ป่วยเข้าใจ เสียค่ารักษาพยาบาลแพงแต่ได้ยาที่มีคุณภาพต่ำ ข้อมูลที่ผู้ป่วยต้องการรู้มากที่สุดคือป่วยเป็นโรคอะไร อันตรายหรือไม่ และใช้เวลารักษานานเท่าใด และจากการศึกษาของปัทมาจรงค์ (2524) เรื่องความคิดเห็นเกี่ยวกับสิทธิของผู้รับบริการด้านสุขภาพอนามัยในโรงพยาบาลมหาวิทยาลัยกรุงเทพมหานคร พบว่า พยาบาลประจำการ พยาบาลหัวหน้าหอผู้ป่วย แพทย์ และผู้ป่วยมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสิทธิผู้ป่วยโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ยกเว้นในด้านการนับถือศาสนาและการรักษาเกียรติและศักดิ์ศรีของผู้ป่วยซึ่งได้แก่การชี้แจงล่วงหน้าก่อนการตรวจรักษาและการตรวจรักษาที่ต้องเปิดเผยอวัยวะที่ควรปกปิด และจากการศึกษาของ มาลี (2527) เกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้ป่วยต่อสิทธิของตนในโรงพยาบาลรามธิบดี ซึ่งแบ่งเป็น 4 ด้าน คือ สิทธิที่จะได้ข้อมูลและคำอธิบายเรื่องการเจ็บป่วยของตน สิทธิที่จะเลือกวิธีการรักษาพยาบาลที่เหมาะสมกับสภาพของตน สิทธิที่จะไม่ให้เจ้าหน้าที่ที่มีสุขภาพเปิดเผยเรื่องราวของตนให้ผู้อื่นทราบ และสิทธิที่จะได้รับการรักษาพยาบาลอย่างสมศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ผลการศึกษาพบว่า ผู้ป่วยคิดว่าตนควรได้รับสิทธิในด้านการได้รับข้อมูล และคำอธิบายเรื่องการเจ็บป่วยของตน ร้อยละ 91.66 และคาดหวังว่าควรได้รับสิทธิในด้านอื่น ๆ ที่เหลือ ร้อยละ 54.00-74.00 ส่วนการได้การปฏิบัติที่เคารพในสิทธิผู้ป่วย พบว่าผู้ป่วยได้รับการปฏิบัติที่เคารพในสิทธิโดยรวมร้อยละ 71.95 นอกจากนี้ยังมีการศึกษาที่พบว่าผู้ป่วยไม่พึงพอใจการรักษาพยาบาลที่ไม่คำนึงถึงสิทธิผู้ป่วย เช่น ผู้ป่วยไม่พึงพอใจบริการการรักษาพยาบาลที่ไม่ทัดเทียมกัน การไม่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติตน และกฎระเบียบของโรงพยาบาล (ร่ำพรหม, 2516) พยาบาลพูดจาไม่สุภาพ ไม่ให้เวลาและคำแนะนำ แพทย์ให้เวลาในการตรวจน้อย ไม่สนใจฟังปัญหาผู้ป่วย และแสดงความรำคาญเมื่อผู้ป่วยเล่าให้ฟัง (เกษร, 2523) ไม่พอใจแพทย์ที่ตรวจอย่างรวบรัด ไม่ให้กำลังใจ ไม่พอใจพยาบาลที่หน้าบึ้ง กริยาไม่ดี ดู (นวลจันทร์, 2523) ไม่พอใจในอัตรายาคัย ความสามารถ และการให้เวลาตรวจอย่างเพียงพอของเจ้าหน้าที่ที่มีสุขภาพมากกว่าค่าใช้จ่ายหรือความสะดวก (อรทัย และคณะ, 2524) อ้างตาม ปิยวรรณ, 2533) ไม่ให้คำแนะนำ ไม่ให้ความสะดวก กริยามารยาท การพูดจาไม่สุภาพ การบริการล่าช้า รอนาน (ปิยวรรณ, 2533) และพบว่าผู้ที่มีการศึกษาต่ำส่วนมากมีความพึงพอใจต่อบริการของโรงพยาบาลมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาสูง (อัมพร, 2521) เพคะมีผลทำให้

ทัศนคติต่อการบริการพยาบาลแตกต่างกัน (อรุณี, 2524) นอกจากการศึกษาดังกล่าวแล้วยังพบปัญหาสิทธิผู้ป่วยที่ไม่ตกเป็นข่าว และเป็นข่าวในสื่อสารมวลชนอยู่เสมอ ๆ เช่น กรณีน้ำร้อนลวกทารกแรกเกิด กรณีที่ผู้ป่วยถูกทอดทิ้งไม่ได้รับการดูแลอย่างดี และขาดการระมัดระวังอันตรายเท่าที่ควร ทั้ง ๆ ที่เขามีสิทธิจะได้รับในฐานะที่เป็นผู้ป่วย

ปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย เช่น การเปลี่ยนแปลงค่านิยม ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทางการแพทย์ และความเจริญก้าวหน้าทางการศึกษาทั้งในและนอกระบบย่อมส่งผลกระทบต่อสภาพโรงพยาบาล คุณภาพการรักษายาบาล และสัมพันธภาพระหว่างเจ้าหน้าที่ที่มีสุขภาพกับผู้ป่วย ซึ่งมีผลให้การละเมิดสิทธิผู้ป่วยมีโอกาสมากขึ้น จากเหตุผลดังกล่าวและการศึกษาที่ผ่านมา อีกทั้งยังไม่ได้มีการศึกษาเรื่องสิทธิผู้ป่วยซ้ำอีกในช่วง 8 ปีที่ผ่านมา และ ยังไม่มีการศึกษาเรื่องนี้มาก่อนในโรงพยาบาลสงขลานครินทร์ ซึ่งเป็นโรงเรียนแพทย์ในภูมิภาค และอยู่ในจังหวัดสงขลา ซึ่งผู้ป่วยส่วนใหญ่เป็นคนภาคใต้ ซึ่งอาจมีลักษณะเฉพาะคือเป็นตัวของตัวเองสูง ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเปรียบเทียบความคาดหวังต่อสิทธิผู้ป่วย และการได้รับการปฏิบัติที่เคารพในสิทธิผู้ป่วยในโรงพยาบาลสงขลานครินทร์ เพื่อช่วยให้รู้ว่าการปฏิบัติการรักษายาบาลในโรงพยาบาลสงขลานครินทร์ คำนี้ถึงสิทธิผู้ป่วยมากน้อยเพียงใด ผู้ป่วยคาดหวังเกี่ยวกับสิทธิของตนเองอย่างไร ปัจจัยในเรื่องเพศ การศึกษาและประเภทหอผู้ป่วย มีผลต่อสิทธิผู้ป่วยหรือไม่ ซึ่งจะช่วยในการพัฒนาวิชาชีพทางการแพทย์ให้เป็นไปตามที่ผู้ป่วยคาดหวัง ดำรงไว้ซึ่งสิทธิที่ผู้ป่วยพึงจะได้รับในฐานะที่เป็นมนุษย์ และช่วยให้วิชาชีพทางการแพทย์เป็นที่ยอมรับของสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาความคาดหวังของผู้ป่วยต่อสิทธิของตนในโรงพยาบาลสงขลานครินทร์
2. ศึกษาการได้รับการปฏิบัติที่เคารพในสิทธิของตน จากผู้ป่วยในโรงพยาบาลสงขลานครินทร์
3. เปรียบเทียบความคาดหวังต่อสิทธิของผู้ป่วยกับการได้รับการปฏิบัติที่เคารพในสิทธิของผู้ป่วยในโรงพยาบาลสงขลานครินทร์

4. เปรียบเทียบความคาดหวังต่อสิทธิของผู้ป่วยที่มีเพศ ระดับการศึกษา ประเภทของหอผู้ป่วยแตกต่างกัน
5. เปรียบเทียบการได้รับการปฏิบัติที่เคารพในสิทธิของผู้ป่วยที่มีเพศ ระดับการศึกษา และประเภทของหอผู้ป่วยแตกต่างกัน

สมมติฐานของการวิจัย

1. ผู้ป่วยมีความคาดหวังต่อสิทธิของตนสูงกว่าการได้รับการปฏิบัติที่เคารพในสิทธิผู้ป่วยจริง
2. ความคาดหวังต่อสิทธิและการได้รับการปฏิบัติที่เคารพในสิทธิระหว่างผู้ป่วย เพศหญิง และชายแตกต่างกัน
3. ความคาดหวังต่อสิทธิและการได้รับการปฏิบัติที่เคารพในสิทธิระหว่างผู้ป่วยที่มีระดับการศึกษาต่างกันแตกต่างกัน
4. ความคาดหวังต่อสิทธิและการได้รับการปฏิบัติที่เคารพในสิทธิระหว่างผู้ป่วยที่เข้ารับรักษาในหอผู้ป่วยสามัญและหอผู้ป่วยพิเศษแตกต่างกัน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาความคาดหวังต่อสิทธิของตน และการได้รับการปฏิบัติที่เคารพในสิทธิของผู้ป่วยใน โรงพยาบาลสงขลานครินทร์ โดยอาศัยกรอบแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิผู้ป่วย จากสิทธิบัตรของผู้ป่วย ซึ่งประกาศโดยสมาคมโรงพยาบาลแห่งประเทศไทยในปี ค.ศ. 1973 แบ่งสิทธิต่าง ๆ ออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่

1. สิทธิที่จะได้รับข้อมูลเกี่ยวกับการเจ็บป่วยของตน : ศึกษาความคาดหวังต่อสิทธิและการได้รับการปฏิบัติที่เคารพในสิทธิที่จะได้รับข้อมูลเกี่ยวกับการเจ็บป่วยของผู้ป่วย
2. สิทธิที่จะเลือกวิธีการรักษาที่เหมาะสมกับสภาพของตน : ศึกษาความคาดหวังต่อสิทธิและการได้รับการปฏิบัติที่เคารพในสิทธิที่จะเลือกวิธีการรักษาที่เหมาะสมกับสภาพของผู้ป่วย

3. สิทธิที่จะได้รับการรักษาพยาบาลอย่างสมศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ : ศึกษาความคาดหวังต่อสิทธิและการได้รับการปฏิบัติที่เคารพในสิทธิที่จะได้รับการรักษาพยาบาลอย่างสมศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์

4. สิทธิที่จะได้รับการรักษาพยาบาลที่ดี : ศึกษาความคาดหวังต่อสิทธิ และการได้รับการปฏิบัติที่เคารพในสิทธิที่จะได้รับการรักษาพยาบาลที่ดี

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาความคาดหวังต่อสิทธิและการได้รับการปฏิบัติที่เคารพในสิทธิของผู้ป่วยผู้ใหญ่ที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป มาเข้ารับการรักษาเป็นผู้ป่วยในหอผู้ป่วยสามัญ และพิเศษแผนกอายุรกรรม ศัลยกรรม อายุรกรรม-ศัลยกรรม จักษุ โสต-นาสิก-ลาริงซ์ สูติ-นรีเวช และ ออร์โธปิดิกส์ โรงพยาบาลสงขลานครินทร์ในช่วงเดือนกันยายน ถึงธันวาคม 2534

ข้อดีเบื้องต้น

การตอบแบบสัมภาษณ์ของผู้ป่วยที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ถือว่าเป็นคำตอบที่ตรงกับความเป็นจริง

ข้อจำกัดของการวิจัย

ชนิดของโรค พยาธิสภาพของโรค ความก้าวหน้าของโรค ประสบการณ์ของผู้ป่วยที่แตกต่างกันตามระยะเวลา แพทย์พยาบาลที่ดูแลต่างบุคคลกัน อาจมีผลต่อความคาดหวังของผู้ป่วยต่อสิทธิของตน และการได้รับการปฏิบัติที่เคารพในสิทธิของผู้ป่วย

นิยามศัพท์

สิทธิผู้ป่วย หมายถึง สิทธิผู้ป่วยที่เข้ามารับการรักษาในโรงพยาบาลสงขลานครินทร์ 4 ด้าน ได้แก่ 1) สิทธิที่จะได้ข้อมูลเกี่ยวกับการเจ็บป่วยของตน 2) สิทธิที่จะเลือกวิธีการรักษาที่เหมาะสมกับสภาพของตน 3) สิทธิที่จะได้รับการรักษาพยาบาลอย่างสมศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ 4) สิทธิที่จะได้รับการรักษาพยาบาลที่ดี ซึ่งครอบคลุมเนื้อหาสำคัญตามสิทธิบัตรของผู้ป่วย จำนวน 12 ข้อ ซึ่งประกาศโดยสมาคมโรงพยาบาลแห่งสหรัฐอเมริกาในปี ค.ศ. 1973

ความคาดหวังต่อสิทธิของผู้ป่วย หมายถึง การที่ผู้ป่วยที่เข้ามารับการรักษาในโรงพยาบาลสงขลานครินทร์ นึกไว้ หมายถึง เจ้าหน้าที่ยามสุขภาวะจะปฏิบัติต่อตนโดยคำนึงถึงสิทธิของผู้ป่วยใน 4 ด้าน ดังได้กล่าวแล้ว

การได้รับการปฏิบัติที่เคารพในสิทธิของผู้ป่วย หมายถึง การที่ผู้ป่วยที่เข้ามารับการรักษาในโรงพยาบาลสงขลานครินทร์ ได้รับการปฏิบัติจริงจากเจ้าหน้าที่ยามสุขภาวะ ซึ่งแสดงถึงการให้การพิทักษ์สิทธิของผู้ป่วยใน 4 ด้าน ดังได้กล่าวแล้ว

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงความคาดหวังของผู้ป่วยต่อสิทธิของตนเอง ซึ่งช่วยให้เจ้าหน้าที่ยามสุขภาวะตระหนักถึงความต้องการของผู้ป่วยที่อยากมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อความเจ็บป่วยของตน
2. เป็นข้อมูลที่สามารถใช้เป็นแนวทางในการให้บริการทางการแพทย์และสาธารณสุขแก่ผู้ป่วย โดยไม่ละเมิดสิทธิต่าง ๆ ที่ผู้ป่วยควรได้รับในฐานะที่เป็นผู้ป่วย
3. เป็นข้อมูลที่ใช้เป็นแนวทางในการสอนจรรยาวิชาชีวะของวิชาชีพทางการแพทย์และบุคลากรอื่น ๆ ในทีมสุขภาพ